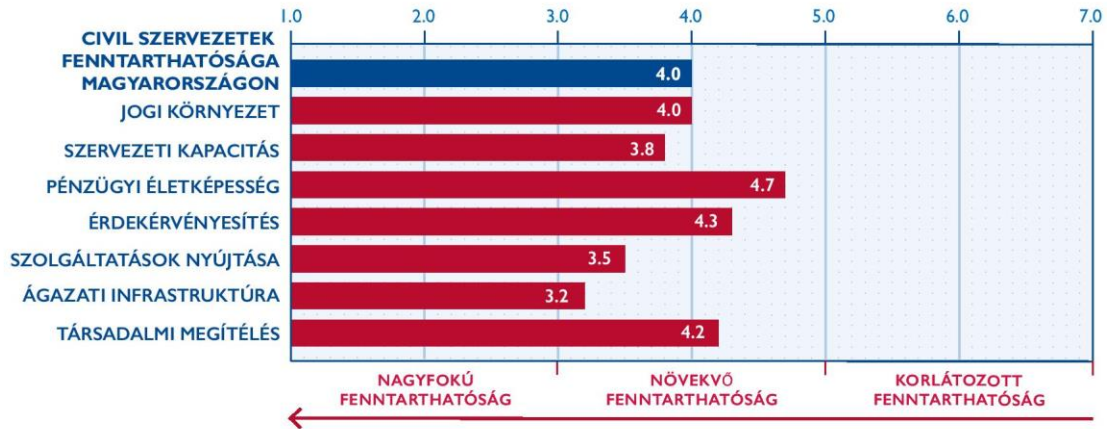

ÁLTALÁNOS CIVIL SZERVEZETI FENNTARTHATÓSÁG: 4.0

Magyarországon 2021-ben két jelenség uralta a közvélemény figyelmét: a COVID-19 világjárvány és a közelgő parlamenti választások.

Még mielőtt a járvány második hulláma lecsenghetett volna, február közepén egy erős harmadik hullám érte el Magyarországot. Némi késéssel, március elején a kormány újra bevezette a korlátozó intézkedéseket, a kötelező maszkviselést minden közterületen (beleértve a szabadtéri helyeket is), a legtöbb nem létfontosságú üzlet bezárását és az online oktatást. A fertőzések száma csak május vége felé kezdett jelentősen csökkenni. Ekkorra a halálos áldozatok száma elérte a 30 000-et, ami egy főre vetítve a legmagasabb volt Európában. Egy nyugodtabb nyár után 2021 őszén egy negyedik, bár az előzőekhez képest nem olyan súlyos hullám csapott le. Az alulfinanszírozott és túlterhelt egészségügyi ellátórendszer nem tudta megfelelően kezelni mindezen fertőzési hullámokat, és a kormány nem sokat tett a kórházak helyzetének javításáért. Eközben a védőoltások felvétele meglehetősen jól haladt, az év végére a lakosság nagyjából 60 százalékát beoltották.

Azok az emberek, akik a világjárvány miatt szociális következményeket szenvedtek el, például munkanélkülivé váltak, továbbra is korlátozott vagy semmilyen támogatást nem kaptak a kormánytól. Emellett az év második felében a világgazdasági recesszió hatásai is kezdtek érezhetővé válni Magyarországon, ami leglátványosabban az év végére 7,4 százalékos inflációban nyilvánult meg. Számos civil szervezet továbbra is alapvető szerepet játszott a világjárvány miatt kibontakozó társadalmi válság enyhítésében azzal, hogy tájékoztatást és segítséget nyújtott, valamint hozzájárult az online oktatási erőfeszítésekhez.

A világjárvánnyal kapcsolatos küzdelmek ellenére a kormány népszerűsége nagyjából stabil maradt, részben a domináns kormánypárti média nagyon korlátozott tájékoztatásának és egyoldalú propagandájának köszönhetően. A 2022 tavaszára tervezett parlamenti választások miatt a kormány minden kommunikációja - beleértve a járványról szólót is - a kampányra irányult. Ennek részeként a kormány folytatta a szexuális kisebbségek elleni gyűlöletkeltést. Júniusban pedofíliaellenes törvényt terjesztettek be a parlamentbe. Az utolsó pillanatban benyújtott módosítások megtiltották a kiskorúaknak szóló homoszexuális propagandát", utalva a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTI) emberek megjelenésére a médiában és az iskolákban. A hazai és nemzetközi tiltakozások ellenére a törvényt, beleértve a vitatott módosításokat is, elfogadták, bár számos kérdés maradt megválaszolatlanul a meghatározásokkal és az alkalmazhatósággal kapcsolatban. Az érintett szervezetek jelentései szerint a következő hónapokban megnőtt az LMBTI-emberek elleni támadások (különösen a verbális támadások) és a velük kapcsolatos konfliktusok száma. A nem és a szexuális irányultság káros összemosása és a gyermekek bántalmazása mellett a kormány propagandájának központi üzenete az volt, hogy nem akarja "a gyermekek szexuális nevelését az LMBTI-aktivistákra bízni". Ez a törekvés a civil szervezetek által végzett érzékenyítő és állampolgári nevelő programok felszámolásához vezetett, mivel az iskolák félnek együttműködni velük.

A 2022. áprilisi parlamenti választások a korábbiaktól jelentősen eltérő módon zajlottak. A 2019-es önkormányzati választások hasonló tapasztalataiból tanulva 2021 tavaszán a politikai spektrum minden oldaláról érkező hat fő

ellenzéki párt összefogott, és megállapodtak abban, hogy szeptemberben előválasztásokat szerveznek. Több mint 800 000 ember adta le szavazatát az előválasztásokon, ami a független média széles körű figyelmét élvezte. A folyamat eredményeképpen minden körzetben egy-egy konszenzusos ellenzéki jelöltet választottak, így a választás a kormánypárttal, a Fidesz-szel szembeni egy az egyben versenyhelyzetet teremtett. Ez volt az ellenzék egyetlen reális esélye arra, hogy felvegye a versenyt a Fidesszel. Ez az új megközelítés mozgósította a civil társadalmat, a civil szervezetek biztosították a logisztika, a technikai háttér és az önkéntesek egy részét a folyamathoz.

Ebben a nehéz helyzetben a civil szervezetek általános fenntarthatósága 2021-ben kissé romlott, amit a jogi környezet, a szervezeti kapacitás és a pénzügyi életképesség dimenzióiban bekövetkezett enyhe negatív fejlemények okoztak.

A Központi Statisztikai Hivatal által 2020-ra vonatkozóan közzétett legfrissebb adatok szerint a civil társadalom összetétele alig változott az előző évhez képest. Mind a szervezetek teljes száma (34 000 egyesület, 19 000 alapítvány és 8 000 egyéb nonprofit szervezet), mind a célok tekintetében gyakorlatilag ugyanaz maradt, mint 2019-ben. Az egyesületek és alapítványok összbevétele szintén változatlan maradt, mintegy 900 milliárd forint (kb. 3 milliárd dollár).

JOGI KÖRNYEZET: 4.0

A magyarországi civil társadalmat szabályozó általános hazai jogi keret 2021-ben némileg romlott a kormány korlátozó jogszabályok elfogadására irányuló folyamatos erőfeszítéseinek eredményeként.

A 2020-ban bevezetett speciális rendeletek, amelyek a virtuális testületi üléseket és gyűléseket egyszerűbbé tették, 2021-ben is hatályban maradtak. Egyébként a civil szervezetek működését szabályozó alapvető jogszabályok, köztük a Polgári Törvénykönyv (2013) és az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló törvény (2011, röviden nonprofit törvény) nem változtak.

A civil szervezetek nyilvántartásba vétele 2021-ben változatlan maradt. A regisztrációs folyamat, amely most már nagyrészt elektronikus/online rendszeren keresztül

történik, általában zökkenőmentes. Az egyes regionális bíróságok gyakorlatában azonban továbbra is vannak különbségek, ami némi bizonytalanságot és kiszámíthatatlanságot okoz a folyamatban.

Jogi szempontból a szervezetek szabadon működhetnek. A civil szervezetek azonban továbbra is úgy érzik, hogy mind a szabályozás, mind a felügyelet szükségtelen adminisztratív terheket ró rájuk. A nagyobb szervezeteknek, különösen a közhasznú státusszal rendelkezőknek (az összes bejegyzett szervezet 20 százaléka) és az állami finanszírozásban részesülőknél szigorú jelentéstételi kötelezettségeknek kell megfelelniük. Évente nyilvánosan be kell számolniuk elszámolásairól és tevékenységeikről, az adományok gyűjtéséről, valamint a személyi jövedelemadó 1 százalékának felhasználásáról is.

A 2021-es év legfontosabb jogalkotási fejleménye volt, hogy áprilisban a parlament végre cselekedett az Európai Bíróság 2020. júniusi döntése alapján, és visszavonta a külföldről finanszírozott szervezetekről szóló hírhedt 2017-es törvényt, amely a civil szervezeteket támogatási forrásaik alapján bélyegezte meg. Helyébe azonban egy másik, új törvény lépett, amely a "közélet befolyásolására alkalmas" szervezetekről szól. Ez a törvény hasonlóan aggasztó rendelkezéseket tartalmaz, amelyek a 20 millió forint (66 700 dollár) feletti éves költségvetéssel rendelkező szervezeteket az Állami Számvevőszék ellenőrzésének vetik alá, függetlenül attól, hogy kapnak-e közpénzből finanszírozást. A törvény gyakorlati következményei még nem világosak, de várhatóan új adminisztratív terhekkel és a kiválasztott civil szervezetek ellenőrzéseivel járnak majd.

Egy másik rövid életű jogszabály is új veszélyeket jelentett a civil szervezetekre nézve. Júniusban minden előzetes értesítés vagy konzultáció nélkül megjelent egy kormányrendelet, amely minden civil szervezetet arra kötelezte, hogy beszámolóikban tüntessék fel az egyéni adományozóik nevét (az adomány értékétől függetlenül), gyakorlatilag

betiltva az anonim adományozást. Számos szervezet azonnal tiltakozott a rendelet ellen, és a független médiumok (amelyek többsége szintén adományokat gyűjt) széles körben beszámoltak róla. Ennek következtében alig két héttel később a rendeletet ugyanolyan csendben visszavonták, mint ahogyan bevezették.

A civil szervezetek állami zaklatása 2021-ben különböző formákban folytatódott. Az úgynevezett Pegazus megfigyelési botrány, amelynek során kiderült, hogy politikai és gazdasági szereplőket, valamint újságírókat is megfigyeltek, legalább egy magyarországi civil jogi aktivistát is érintett. A közfelháborodás ellenére a mobiltelefonok illegális lehallgatása nem járt következményekkel, a kormány lényegében elhallgatta az ügyet. A zaklatás egyéb formái egyes szervezeteket érintettek. Egy figyelemre méltó esetben egy ismert független szervezet, a Political Capital igazgatója lett a kormány propagandájának célpontja, miután a Politicónak adott interjújában bírálta a kormány járványkezelését. Ő és családja is halálos fenyegetéseket kapott e-mailben és a közösségi médiában. Egy másik példában az Oltalom Karitatív Egyesület/Magyar Evangéliumi Testvérközösség 250 millió forint (több mint 800 000 dollár) bírságot kapott az adóhatóságtól adófizetés elmulasztása miatt, miután 2020 őszén megpróbálták elzárni a gázt a telephelyükön. A mulasztás kiváltó oka az volt, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának 2016-os döntését követően a kormány nem állította vissza a szervezet egyházi státuszát, így a hajléktalanoknak és szegényeknek nyújtott szolgáltatásaiak finanszírozására szánt milliárdos támogatástól estek el, amelyre jogosultak lettek volna.

Az olyan civil szervezetek, mint a Hintalovon Alapítvány a Gyermekek Jogaiért, amelyet jogtalanul vádoltak meg "LMBTQ propaganda" terjesztésével, továbbra is rágalmozási ügyeket nyerne a bíróságokon a kormányzati propagandaközlemények ellen. Ugyanakkor a bíróságok függetlenségét is támadások érik: az elmúlt évek jogi változásai nyomán egyre több vezető bírót, köztük a Legfelsőbb Bíróságon dolgozókat is, politikai indíttatású eljárásokban neveznek ki. Bár a bírói függetlenség összességében még nem csorbult, ezek figyelmeztető jelek a jövőbeli döntések szempontjából.

A civil szervezetek adóztatására és a forrásokhoz való hozzáférésre vonatkozó jogszabályok 2021-ben nem változtak. Elméletileg a civil szervezetek szabadon gyűjthetnek forrásokat, szerezhettek jövedelmet és köthetnek szerződéseket, bár a gyakorlatban a helyzet bonyolultabb (lásd a Pénzügyi életképesség című részt). Fájó pont, hogy az egyéni adományok továbbra sem részesülnek adókedvezményben. Az adófizetőknek azonban továbbra is lehetőségük van arra, hogy jövedelemadójuk 1 százalékát egy civil szervezetnek juttassák. Az úgynevezett "bevándorlási adó", amelyet 2018-ban fogadtak el a "Stop Soros" törvénycsomag részeként, és amely 25 százalékos adót vet ki a bevándorlást támogató szervezetek jövedelmére, továbbra is érvényben van, bár a gyakorlatban nem alkalmazzák.

A helyi jogi segítségnyújtás 2021-ben érdemben nem változott. Néhány civil szervezet – különösen a Társaság a Szabadságjogokért és az Ügyvédek a Közjóért (PILnet) - és néhány államilag támogatott projekt továbbra is nyújt ilyen szolgáltatásokat. A kereslet azonban továbbra is meghaladja a kínálatot. Emellett nagy földrajzi különbségek vannak - miközben a civil szervezeteknek nyújtott jogi segítségnyújtás egyre inkább kiterjed a vidékre, még mindig néhány városi központra koncentrálódik.

SZERVEZETI KAPACITÁS: 3.8

A magyar civil szervezetek szervezeti kapacitása 2021-ben némileg romlott, elsősorban az általános gazdasági visszaesés miatt, ami létszámhiányhoz vezetett.

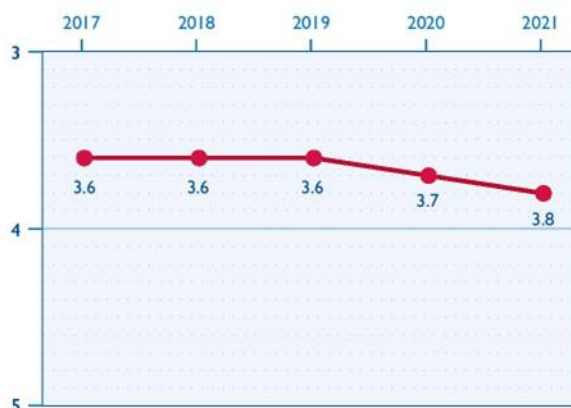
A legtöbb civil szervezet sikeresen alkalmazkodott a világválság körülményeihez, többek között azzal, hogy online módokat - többek között hírleveleket és közösségi médiát - fejlesztett ki a tagokkal és támogatókkal való kapcsolattartásra és újak toborzására. Egyre több szervezet tesz tudatos erőfeszítéseket támogatói körének kiépítésére és önkéntesek mozgósítására, a nagyobb, intézményesült szervezetek pedig ügyfélkapcsolat-kezelő (CRM) rendszereket is bevezetnek vagy működtetnek. Az előválasztások sikere, amely 10 000 önkéntest mozgósított, szintén motiválta az aktivizmust és a részvételt. Természetesen a földrajzi különbségek továbbra is fennállnak, a civil szervezetek sokkal nehezebben tudják bevonni az embereket a vidéki településeken, mint a városokban. Továbbá, miután a világválság első évében nehezen tudták megtartani tagságukat és támogatói körüket, egyes szervezetek nehezen tudtak újjáépülni. A Fridays for Future, a fiatalok klímamozgalma például éppen 2019-ben találta meg a hangját, és erősen támaszkodott az utcai aktivizmusra. A mozgalom a világválság alatt gyakorlatilag leállt, és csak 2021 végén kezdte el lassan újraépíteni magát.

Ilyen körülmények között a stratégiai tervezés és a belső irányítási rendszerek alkalmazása továbbra is csak a legprofibb, jelentős fizetett személyzettel működő országos civil szervezetekre korlátozódik. Az inkább önkéntesekre támaszkodó szervezeteknél mind a belső kapacitáskorlátok, mind a külső környezet bizonytalanságai akadályozzák a stratégiai tervezést és a működést.

A fizetett személyzet megtartása 2021-ben komoly nehézségnek bizonyult, még a legnagyobb szervezetek körében is. Az infláció növekedésével, különösen az év második felében, sok munkáltató jelentős fizetésemelést vezetett be, és a civil szervezetek javadalmazása általában nem tudott lépést tartani ezzel a tendenciával. Ennek eredményeképpen számos olyan szervezet, amely a világvárvány első, 2020-as kirobbanásakor elbocsátásokra kényszerült, egyre nehezebben tudott munkaerőt toborozni a munkaerőpiacról. A civil szervezetek a személyzet kiegészéről és mentális kimerültségéről számolnak be, amit a továbbra is fennálló bizonytalanságok okoznak. A civil szervezetek gyakran folyamodnak önkéntes vagy alkalmi segítséghez, hogy a szakmai szakértelemmel kapcsolatos igényeket - például jogászok és informatikai szakemberek - kielégítsék.

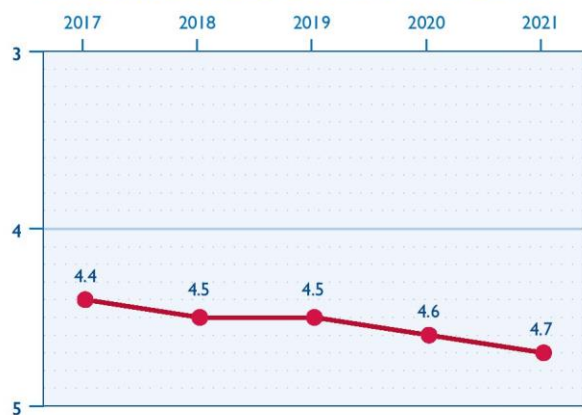
A civil szervezetek technikai kapacitása 2021-ben nem változott jelentősen. Bár a legtöbb civil szervezet rendelkezik és valamilyen mértékben használja az alapvető felszereléseket, a fejlettségi szint tekintetében nagy különbségek vannak, és a szervezeteknek gyakran nincsenek forrásai eszközeik korszerűsítéséhez. Ráadásul sok esetben az aktivisták és a munkatársak saját eszközeiket használják szervezeti célokra. A legtöbb civil szervezet számos tevékenységre használja az informatikát, többek között videokonferenciákra, vizuális brandjük fejlesztésére és a kommunikáció fenntartására, többek között a közösségi médiában. A kiberbiztonsággal kapcsolatos tudatosság és figyelem továbbra is csak a támadásoknak leginkább kitett civil szervezetekre, köztük az emberi jogvédőkre és az oknyomozó újságírókra korlátozódik.

SZERVEZETI KAPACITÁS MAGYARORSZÁGON

PÉNZÜGYI ÉLETKÉPESSÉG: 4.7

PÉNZÜGYI ÉLETKÉPESSÉG MAGYARORSZÁGON

A civil szervezetek pénzügyi életképessége 2021-ben némileg romlott, mivel az állami finanszírozási források egyre inkább a kormányhoz lojális szervezetek felé irányulnak. Emellett egy jelentős külföldi finanszírozási forrás elvesztése komoly csapást jelentett a független civil szervezeteknek. A különböző típusú szervezetek továbbra is nagy forráskülönbségekkel szembesültek, egyes civil szervezetek bőséges forrásokhoz jutottak, míg mások a túlélésért küzdenek.

A legfrissebb hivatalos statisztikák szerint 2020-ban az ágazat teljes bevételének valamivel kevesebb mint 40 százaléka származott állami finanszírozásból, mintegy 20 százaléka magánforrásokból, a fennmaradó rész pedig a megtermelt jövedelmekből és különféle egyéb forrásokból. A pénzügyi források azonban nagyon

egyenlőtlenül oszlottak meg a szektorban, a civil szervezetek több mint 70 százaléka 5 millió forintnál (16 600 dollár) alacsonyabb éves költségvetésből gazdálkodott. A Simpact Nonprofit Kft. által 2021-ben végzett felmérés szerint a világvárvány első évében sok civil szervezet rövid távú vesztesége ellenére a válaszadók csak egynegyedének csökkent a bevétele hosszabb távon.

A közpénzek elosztása továbbra sem átlátható. Ezenkívül a politikai elfogultság miatt a független szervezetek - bár hivatalosan nem zárják ki őket az állami finanszírozás igényléséből - ritkán kapnak támogatást. Az olyan folyamatos

közfinanszírozási források, mint a Nemzeti Együttműködési Alap és a Falusi Civil Alap (2020-ban jött létre) folyamatos elérhetősége mellett a kormány 2021-ben egy másik új alapot is létrehozott a civil szervezetek számára. Az új Városi Civil Alap 4,4 milliárd forintos (kb. 14,6 millió dollár) keretösszeggel támogatja az 5000 főnél nagyobb településeken működő civil szervezeteket és közösségi tevékenységeket. Oknyomozó újságírók azonban feltárták, hogy az alap legnagyobb kedvezményezettjeinek mintegy fele a helyi fideszes politikusok vagy a velük kapcsolatban állók közvetlen irányítása alatt álló szervezetek.

A helyi önkormányzatok, amelyek a világvárvány leple alatt a pénzügyi megszorítások fő terhét viselték, nincsenek abban a helyzetben, hogy jelentős támogatást nyújtsanak a civil szervezeteknek, bár néhány városban az EU által irányított helyi fejlesztési programok keretében nyújtottak támogatást nekik, ami lényegében az egyetlen uniós támogatás, amely 2021-ben a civil szervezetek számára elérhető volt.

A hazai intézményi támogatásokat nyújtó alapítványok szintén nagyon fejletlenek maradtak. A vállalati filantrópia elterjedtebb, több vállalat, köztük a Tesco, a Vodafone és az E.on rendszeres kisösszegű támogatási programokat működtet. A vállalati adományozást azonban erősen érintette a világvárvány.

A független civil szervezetek - például az emberi jogokkal vagy LMBTI-kérdésekkel foglalkozó szervezetek - továbbra is a nemzetközi jótékonyági és intézményi adományozóktól, valamint az egyéni adományozóktól függenek. Egyre több nemzetközi adományozó, köztük a Sigrid Rausing Trust, a Civitates és a Mercator Alapítvány tevékenykedik Magyarországon. A Nyílt Társadalom Alapítványok által támogatott két regionális központ (lásd az ágazati infrastruktúra részt) 2021-ben utolsó körben nyújtott támogatást helyi csoportoknak.

A civil szervezetek 2021-es pénzügyi életképességét befolyásoló jelentős fejlemény az Európai Gazdasági Térség (EGT)/Norvégia támogatásának harmadik időszakára vonatkozó tárgyalások sikertelen lezárása volt. Az adományozók és a magyar kormány 2020 végén egyetértési megállapodást írtak alá, majd nyílt pályázatot hirdettek az Aktív Polgárok Alapjának kezelésére alkalmas alapkezelő megtalálására. A felek azonban nem tudtak a szükséges konszenzusra jutni a kölcsönösen elfogadható jelöltetről. A megállapodás szerint, ha hét hónapon belül nem születik megállapodás e tekintetben, a Magyarországnak nyújtott támogatás érvényét veszti. Ez a határidő július végén lejárt, így - amint azt a norvég külügyminiszter bejelentette - "ebben az időszakban Magyarországon nem valósulnak meg programok az EGT és Norvégia támogatásainak keretében", így Magyarország az egyetlen a tizenöt jogosult ország közül, amely kizárásra került. Ez azt jelenti, hogy a magyar civil társadalom 10 millió eurónyi támogatástól esik el a következő években.

Az egyéni adományozás az elmúlt években folyamatosan nőtt, és ez a tendencia 2021-ben is folytatódott. A Telenor vállalat megbízásából az év végén végzett felmérés szerint a megkérdezettek 70 százaléka időnként áldoz kisebb adományokat olyan ügyekre, amelyek fontosak számára, a legnépszerűbb az állatvédelem (35 százalék), amelyet az egészség és gyógyítás (24 százalék), valamint a szegénység (22 százalék) követ. 2021-ben megfordult az 1 százalékos jövedelemadó-felajánlások csökkenő tendenciája, a felajánlott összeg 900 millió forinttal (mintegy 3 millió dollárral) 10,5 milliárd forintra (32 millió dollár) nőtt, miközben az előző évhez képest 40 ezerrel, 1,66 millióra nőtt azoknak az adózóknak a száma, akik éltek ezzel a lehetőséggel. A civil szervezetek is egyre professzionálisabban gyűjtik az adományokat, különösen online, de más kreatív eszközökkel is, mint például a "nagykövetek" által végzett gyűjtések és az Adakozó kedd.

A befolyt összeg általában továbbra is a civil szervezetek teljes jövedelmének kis részét teszi ki. Azonban egyre több nagyobb civil szervezet - köztük olyan érdekvédelmi szervezetek, mint a TASZ, és olyan szolgáltatók, mint a Igazgyöngy Alapítvány - tart fenn webshopot és árusít termékeket.

A legtöbb civil szervezet megfelelő szintű átláthatóságot biztosít, és a törvény által előírt módon éves jelentéseket és beszámolókat tesz közzé. Csak a potenciális támadásoknak jobban kitett szakmai szervezetek tartanak fenn kifinomultabb pénzügyi irányítási rendszereket.

ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉS: 4.3

A civil szervezetek érdekérvényesítése 2021-ben nem változott jelentősen.

Bár egy 2010-es magyar törvény előírja a nyilvánosság részvételét a jogalkotásban, a gyakorlatban azonban a döntések általában továbbra is zárt ajtók mögött születnek, az érintettek bevonása nélkül. A kormány általában megkerüli a meglévő konzultációs mechanizmusokat, például úgy, hogy a kormánypártok egyes képviselői nyújtanak be jelentős törvényjavaslatokat, és megszüntették vagy nem hívják össze a meglévő konzultációs testületeket és bizottságokat. Bár 2021-re vonatkozó adatok nem állnak rendelkezésre, 2020-ban a parlament 159, a kormány által benyújtott törvényt fogadott el, amelyek közül csak egyet tett közzé észrevételezésre a kormány az erre a célra létrehozott weboldalán. Még ha a tervezeteket köröztetik is, az észrevételezési időszakok gyakran rendkívül rövidek, egyes esetekben mindössze néhány órára korlátozódnak. Emellett mind a kormány, mind a parlament rendszeresen figyelmen kívül hagyja a civil szervezetek párbeszédre irányuló kéréseit és petícióit, és továbbra sem reagál - vagy egyenesen ellenséges - a "kívülről" érkező kritikákra és javaslatokra. Így a civil szervezetek érdekérvényesítésének hagyományos csatornái - mind a formális (például konzultatív testületek és folyamatok), mind az informális (petíciók és aláírásgyűjtések) - már évekkel ezelőtt gyakorlatilag megszűntek. A gyakorlatban csak a kormánnyal baráti és kormányközeli szervezetek tudnak hatékonyan lobbizni.

ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉS MAGYARORSZÁGON

A kormány 2021 folyamán fenntartott számos, a világhírvány leple alatt bevezetett intézkedést, köztük a kormányhivatalok számára az információszabadsággal kapcsolatos megkeresésekre adott válaszadási határidő meghosszabbítását (15 helyett 45 nap) és a békés gyülekezések teljes betiltását. Más lehetőségek hiányában a civil szervezetek egyre inkább az online petíciókat használták ügyeik előmozdítására, különösen az ahang.hu platformon keresztül, de ezek általában nem, vagy csak kevésbé voltak hatással a döntéshozókra. A békés gyülekezések tilalma 2021. május közepéig érvényben maradt, annak ellenére, hogy emberi jogi szervezetek bírálták, hogy igazságtalan, aránytalan és diszkriminatív, különösen mivel bizonyos nagyobb gyülekezések - például vallási célú összejövetelek, nemzetközi vadászati kiállítás és sportversenyek - engedélyezettek voltak. Az első nagyobb tüntetésre alig egy héttel a tilalom feloldása után került sor, amikor több ezren tiltakoztak a kínai Fudan Egyetem tervezett budapesti kampusza ellen (amelyet a kormány támogatott). Ez és más, az év második felében tartott tüntetések, köztük a Budapest Pride, erőszak nélkül zajlottak le.

A kormány a világhírvány ürügyén más intézkedésekkel is akadályozta a részvételt. Például egyre több megkérdőjelezhető beruházási projektet nyilvánított rendeletben "nemzetstratégiai jelentőségűnek", és ezzel jogilag mentesítette őket a közfelügyelet vagy ellenőrzés alól. A közelmúltban például a Budapest melletti Gödön tervezett, vitatott ipari beruházás volt, amely nagy lakossági tiltakozást váltott ki.

Bár a 2019-ben megválasztott, ellenzéki vezetésű önkormányzatok őszinte erőfeszítéseket tesznek a civil társadalommal való párbeszédre, törekvéseiket gyakran akadályozza kapacitásuk és szakértelmük hiánya, és így kétes eredményeket hoznak. Ugyanakkor a közösségi gyűlések egyre népszerűbbek. Miskolc városa például 2021-ben a DemNet Alapítvány és a helyi Dialóg Egyesület segítségével sikeres folyamatot szervezett a levegőtisztasággal kapcsolatos kérdések megvitatására és ajánlások megfogalmazására.

Ilyen körülmények között a civil szervezetek érdekérvényesítő erőfeszítései ritkán vezetnek eredményre. 2021-ben a néhány sikeres eset főként olyan környezetvédelmi kampányokat érintett, amelyek ellentmondásos beruházások - például a Balaton körüli több helyen megvalósuló vízparti fejlesztések és a nyugati határvidékre tervezett kísérleti olajfúrás projekt - megállítására irányultak. Emellett a pedagógusok és oktatói dolgozók szakszervezetei továbbra is aktívak maradtak, és továbbra is kampányoltak az oktatási reformokért és a pedagógusbérek emeléséért.

Az előválasztási kampány és megszervezése széles körű polgári mozgósítást ösztönzött 2021-ben: mellett, hogy hozzájárult magához a folyamathoz, számos civil szervezet kihasználta ezt a lehetőséget arra, hogy reflektorfénybe

állítsa témáit, aktivizálja a polgárokat, és később részt vegyen a választások megfigyelésében. A kormánytisztviselők és a média gyakran "politikai" és nem valódi civil szervezeteknek bélyegezte ezeket a szervezeteket.

2021 júniusában a Civilizáció Koalíció előterjesztette a Civil Minimum 2022 című dokumentumot, amely négy területen - jogalkotás, finanszírozás, párbeszéd és társadalmi támogatás - 13+1 intézkedést tartalmaz, és amely a jövőbeli kormányzati civil társadalmi stratégia alapját képezné. A választásokon induló pártokat és jelölteket arra kérték, hogy ezeket foglalják bele programjukba, és vállalják, hogy megválasztásuk esetén elfogadják és végrehajtják ezt a stratégiát. Három fő ellenzéki párt és egy tucat jelölt nyilvánosan elkötelezte magát e program mellett az előválasztások előtt. Az év vége felé a Civilizáció szóbeli ígéreteket is kapott arra, hogy az egyesült ellenzék választási programjába is beépítik ezeket a pontokat.

SZOLGÁLTATÁSNYÚJTÁS: 3.5

SZOLGÁLTATÁSOK NYÚJTÁSA MAGYARORSZÁGON

A civil szervezetek szolgáltatásnyújtásának feltételei és jellemzői 2021-ben nagyrészt változatlanok maradtak, és továbbra is erősen befolyásolta őket a világjárvány.

A civil szervezetek általában számos szolgáltatást nyújtanak, főleg olyan területeken, mint a szociális ellátás, az egészségügy, az oktatás és a kultúra. 2021-ben továbbra is a járvány által generált igényekre való reagálásra összpontosítottak, különösen a segélyezési és szociális szolgáltatásokra. A civil szervezetek kevésbé aktívak a kutatás, a szakmai szolgáltatások és a fogyasztóvédelem területeken.

A civil szervezetek által nyújtott szolgáltatások többsége az állami és intézményi rendszer (nagy) hiányosságait pótolja, és ezért a hátrányos helyzetű vagy marginalizált földrajzi régiókat és társadalmi csoportokat célozza meg,

beleértve a szegénységben élőket, a fogyatékkal élőket, a romákat, a hajléktalanokat és a kábítószer-fogyasztókat, és általában messze túlmutatnak saját tagjaikon. Ez volt jellemző a világjárvány idején is, amikor sok civil szervezetnek át kellett alakítania szolgáltatásait, hogy megfeleljen az akut igényeknek. Ez erősen befolyásolja a költségmegtérülést is, ami gyakorlatilag nem létezik, mivel a célcsoportok tagjai általában nem képesek hozzájárulni az általuk igénybe vett szolgáltatások költségeihez. A civil szervezetek ezért más módon finanszírozzák szolgáltatásaikat, beleértve az egyéni és vállalati adományokat, valamint a nemzetközi szervezetek támogatását.

Gyakorlatilag nincsenek rendszeres adatok a különböző közösségek vagy kiszolgáltatott csoportok igényeiről. A legtöbb szolgáltatást nyújtó civil szervezet azonban szorosan együttműködik érintettjeinek körével, ezért első kézből származó (bár anekdotikus) információkkal rendelkezik ezekről az igényekről, amelyekre ennek megfelelően reagál. A civil szervezetek a közösségi médián keresztül közvetlen és folyamatos visszajelzést is kapnak, ami segít nekik munkájuk kiigazításában. A civil szervezetek gyakran elsőként reagálnak az új igényekre vagy problémákra. Ennek ellenére az állam nem ismeri el szolgáltatásaik értékét. Éppen ellenkezőleg, mivel a civil szervezetek munkája gyakran feltárja vagy rávilágít az intézményrendszerek működési zavaraira, ezért inkább rágalmaknak és lejáratásnak vannak kitéve. Csak a helyi szervezetek dolgozhatnak zaklatás nélkül, és még ha a kormányzat szóban el is ismeri erőfeszítéseiket, ez ritkán párosul megfelelő pénzügyi támogatással. Helyi szinten vegyes a helyzet, a Fidesz vezette önkormányzatok a kormány példáját követik, míg az ellenzéki vezetésű önkormányzatok inkább a civil szervezetekkel közös fejlesztésre és szolgáltatásnyújtásra tesznek erőfeszítéseket. Mivel azonban a legtöbb szolgáltatást államosították és központosították, erre egyre kevesebb lehetőség van.

ÁGAZATI INFRASTRUKTÚRA: 3.2

A civil szervezeteket támogató infrastruktúra 2021-ben nem változott jelentősen.

Továbbra is működik néhány országos forrásközpont, amelyek egyre inkább online szolgáltatásokat nyújtanak. A budapesti NIOK és a nagyvárosi központokban, Pécsen, Szegeden, Debrecenben és Miskolcon működő regionális szervezetek, amelyek a Nyílt Társadalom Alapítványok (OSF) és a Civic Europe célzott támogatási programjainak eredményeként jöttek létre, különösen fontosak ebben a tekintetben. A megyei Civil Információs Centrumok államilag kijelölt rendszere továbbra is működik, de a szakmaiság szintje általában meglehetősen alacsonynak tekinthető, mivel a legtöbb helyen ezeket a funkciókat olyan helyi szervezetek látják el, amelyeknek nincs vagy kevés tapasztalata, szakértelme van.

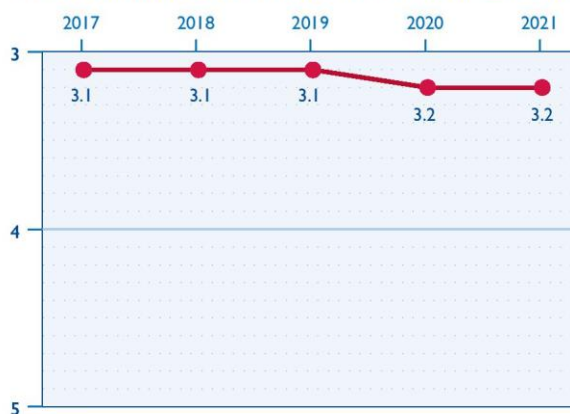
2021-ben az OSF két regionális kis támogatási programja az ország délnyugati és északkeleti részén kiosztotta a támogatások utolsó körét. Ezzel egyidejűleg Budapest IX. kerületében (Ferencvárosban) és Pécsen a meglévő közösségi alapítványok megerősödtek, míg Egerben, Nyíregyházán, Nagykanizsán, valamint Budapest II. és III. kerületében új közösségi alapítványok alakultak. Általánosságban elmondható, hogy a közösségi adományozás gondolata egyre inkább teret nyer, még ha ez még nem is nyilvánul meg tényleges pénzügyi támogatásban.

A Civilizáció, a magyarországi civil tér védelmére összpontosító koalíció, továbbra is jelentős szereplő volt az év során, közel negyven "teljes jogú" taggal és egyre növekvő "külső" körrel. Amellett, hogy közös álláspontokat és nyilatkozatokat adott ki számos, a szektort érintő kérdésben, közös kommunikációs kampányokat csinált, elindította a fentebb ismertetett Civil Minimum 2022 kezdeményezést. Új fejlemény, hogy az egyes ágazatokban működő civil szervezetek saját koalíciót hoztak létre. Figyelemre méltó példa erre a lakhatási kérdésekkel foglalkozó civil szervezetek platformja és a romapárti érdekvédelmi szervezetek Egalipe hálózata. Az LMBTI-szervezetek a 2021 nyarán elfogadott homofób törvényre válaszul megalakították a Szivárvány koalíciót. Emellett a hagyományosabb hálózatok, például a környezetvédelmi mozgalom hálózatai is tovább működtek. Azonban még hosszú út áll előttünk ahhoz, hogy e hálózatok hatókörét kiterjesszük a távolabbi, vidéki területekre.

A más ágazatokkal való együttműködés terén vegyesebb kép. Az érdekvédelmi szervezetek szoros kapcsolatot ápolnak a független médiával. A vállalatok társadalmi felelősségvállalási stratégiáik alapján együttműködnek a civil szervezetekkel olyan konkrét célok és kérdések ügyében, mint például a gyermekek egészsége és a nők egyenlősége. Több szervezet, köztük az Effekteam Egyesület és az Adománygyűjtő Szervezetek Önszabályozó Testülete segít a civil szervezetek és az üzleti szféra együttműködésének kialakításában.

A civil szervezetek számos rövid képzéshez férhetnek hozzá, az online formák (webináriumok) pedig egyre inkább általánossá válnak. A legkeresettebb képzési témák továbbra is a kommunikáció, az adománygyűjtés, valamint az általános szervezeti és projektmenedzsment. Kevesebb lehetőség áll rendelkezésre a speciálisabb területeken vagy az elmélyült, hosszabb tanulásra. Az OSF és a Civic Europe által támogatott programok - a NIOK által vezetett Stronger roots és a Dialóg Egyesület és az Északkelet-magyarországi Alternatív Közösségek Szövetsége által működtetett Keleti szél - egyéves képzési és mentorprogramok kombinációját kínálták, kis összegű támogatásokkal párosítva, korlátozott számú civil szervezetnek (tizenkettő illetve hat). A budapesti és a győri egyetemek állampolgári és közösségi tanulmányokat, mesterképzéseket kínálnak.

ÁGAZATI INFRASTRUKTÚRA MAGYARORSZÁGON

TÁRSADALMI MEGÍTÉLÉS: 4.2

TÁRSADALMI ELISMERTSÉG MAGYARORSZÁGON

A civil szervezetek közmegítélését 2021-ben ellentmondásos tendenciák befolyásolták, ami nem eredményezett változást e dimenzió pontszámában.

Az előző évekhez hasonlóan a magyar médiatér túlnyomó többségét kitevő kormánypárti médiumok (beleértve a közszolgálati műsorszolgáltatót, az összes kereskedelmi rádiót és a regionális újságokat) továbbra is ellenségesek maradtak a független civil szervezetekkel szemben. Ezek az orgánumok többnyire nem számolnak be a civil szervezetek tevékenységéről, vagy ha mégis, akkor negatív színben vagy botrányos módon. A fő célpontok 2021-ben az LMBTI- és gyermekjogi szervezetek voltak, amelyeket a válótárságok mellett "homoszexuális propaganda", "gender-őrület" és a "gyermek transzszexualizálása" terjesztésével vádoltak. Ezek a

támadások, valamint a fent ismertetett jogi változások hatékonyan elriasztották a tanárokat és az iskolaigazgatókat attól, hogy együttműködjenek ezekkel a szervezetekkel, és engedélyezzék számukra, hogy érzékenyítő tanfolyamaikat az iskolákba vigyék. Emellett e szervezeteket továbbra is azzal vádolják, hogy "a Soros-hálózat ügynökei". De a szervezetek érzékenysége az ilyen lejárató kampányokkal szemben látszólag csökkent, mivel megszokták, vagy alkalmazkodtak ehhez a helyzethez (és ezért kevésbé intenzív zaklatásról számolnak be). Másrészt a megmaradt független média egyre inkább tudósít a civil szervezetek tevékenységéről, nem utolsósorban a világhírű idején játszott proaktív szerepüknek köszönhetően, és azért, mert segítséget nyújthatnak az oknyomozó újságírásnak, például korrupciós ügyekben. Emellett az elmúlt néhány évben aktivisták új YouTube-csatornákat és podcastokat hoztak létre, amelyek rendszeresen megvitatják a civil társadalmat érintő kérdéseket, és amelyek egyre népszerűbbek. A Partizán Youtube-csatornának például, amely különböző interjúkat és vitákat kínál, 267 000 követője van.

A negatív híradások ellenére a közvélemény még mindig nagyrészt pozitívan tekint a civil társadalomra, részben a civil szervezetek világhírűvel szembeni látható erőfeszítéseinek köszönhetően. A Civilizáció megbízásából 2021 végén végzett felmérés szerint a megkérdezettek 16 százaléka mondta azt, hogy ő vagy családja, illetve barátai kaptak valamilyen segítséget valamely civil szervezettől, szemben a 2019-es 11 százalékkal, és 36 százalék mondta azt, hogy ő maga segítséget nyújtott egy civil szervezetnek. Ugyanakkor kevesebb válaszadó (47 százalék a 2019-es 65 százalékkal szemben) véli úgy, hogy a civil szervezeteknek kritizálniuk kellene a kormányt. Az 1 százalékos személyi jövedelemadó-kiutalásokkal kapcsolatos legfrissebb adatok azt mutatják, hogy a kormány által leginkább zaklatott szervezetek 2021-ben lényegesen több embertől kaptak támogatást, mint korábban. A Háttér Társaság, az egyik vezető LMBTI csoport például megháromszorozta ebből a forrásból származó bevételét az előző évhez képest. Mindemellett a magyar közélet szélsőséges polarizáltsága a civil társadalomról alkotott véleményeket is befolyásolja.

Ilyen körülmények között a civil szervezeteknek egyre inkább ki kell alakítaniuk saját kommunikációs eszközeiket, különösen a közösségi médiát. A Facebook továbbra is a domináns platform, bár az Instagram jelentősége egyre nő. A nagyobb szervezetek egyre kifinomultabban használják ezeket, de a források hiánya akadályozhatja sikerüket, mivel fizetett hirdetések nélkül elérésük a "megszokott" körökre korlátozódik.

A kormány véleménye a civil szervezetekről változatlan maradt, a szektort "jó", lojális (és egyre inkább a kormány által szervezett) szervezetekre és "rossz", kritikus szervezetekre osztja. Helyi szinten ezt az önkormányzatok politikai irányultsága határozza meg: a fideszes polgármesterek a kormány irányvonalát követik, míg az ellenzéki vezetésű önkormányzatok általában a civil szervezetekkel való együttműködésre és fejlesztésre törekszenek, változó sikerrel. Az üzleti szektor hozzáállása vegyes: míg egyes vállalatok nyíltan együttműködnek a kritikus szervezetekkel vitás kérdésekben (például a gyermekbántalmazás ügyében), mások óvatosabbak és visszafogottabbak, vagy csak nagy, hagyományos jótékonyági szervezeteket támogatnak, mint például a Vöröskereszt. Általánosságban azonban a vállalati szereplők részéről növekvő nyitottság figyelhető meg.

A civil szervezetek önszabályozása 2021-ben nem változott. A civil szervezetek jogszabályi kötelezettségeiknek megfelelően éves jelentéseket tesznek közzé, és a kormány által gyakran célkeresztbe vett szervezetek különösen

szigorúan ügyelnek az átláthatóságra. De, továbbra sincsenek széles körben elfogadott, írásos magatartási kódexek, és sincsenek kísérletek ilyenek kidolgozására. A mintegy ötven tagot számláló Adománygyűjtő Szervezetek Önszabályozó Testülete az egyetlen jelentős szereplő ezen a területen.

Jogi nyilatkozat: Az itt kifejtett vélemények a panel résztvevőinek és a projekt többi kutatójának véleményét tükrözik, és nem feltétlenül az USAID vagy az FHI 360 álláspontját.